

ВІДГУК

офіційного опонента Червінської Інни Богданівни,
кандидата педагогічних наук,
доцента кафедри теорії та методики початкової освіти
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
на дисертацію Кобзаренко Людмили Анатоліївни
«Виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів
засобами етнопедагогіки»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних
наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія та методика виховання

Заявлена тема дисертаційного дослідження є актуальною та інноваційною, оскільки репрезентує проблему виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів у контексті розвитку освітнього простору України. Адже у складних реаліях сьогодення виховний потенціал етнопедагогіки потребує певного переосмислення та творчого застосування щодо ретрансляції культурного досвіду народу з метою залучення особистості до системи моральних цінностей.

Позитивний досвід виховання морально-ціннісних орієнтацій у молоді складався упродовж усієї історії існування українського народу, що знайшло своє відображення у духовному багатстві, народній етиці і моралі, цінностях, нормах етикету. Тому актуальність і запитаність у розкритті визначених напрямів дослідження не підлягає сумніву.

Дисертаційна робота має безперечну наукову новизну, оскільки в ній вперше проведено аналіз зазначеної проблеми. Відповідно погоджуємося з дисертанткою стосовно того, що зазначена проблема й досі не отримала належного висвітлення у вітчизняній педагогічній науці, а тому її розгляд є на часі. Адже на сьогодні в науковому педагогічному доробку в Україні відсутній аналіз теорії і практики виховання морально-ціннісних орієнтацій саме студентів коледжів шляхом використання засобів етнопедагогіки, що

засвідчує наукову новизну і практичну значущість представленого дослідження.

Також варто зазначити, що тема рецензованої дисертації є складовою науково-дослідної теми лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України „Виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості в позакласній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів” (державний реєстраційний номер 0114U002125).

Усвідомлення актуальності тематики, що розробляється, надало автору можливість на основі застосованої методології у цілому грамотно визначити об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження. Понятійний апарат дослідження в повному обсязі розкриває зміст заявленої теми і ті ключові аспекти, які наскрізно описує авторка.

Загалом методологія наукового дослідження Л.А. Кобзаренко забезпечує вірогідність наукових тверджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Їх значимість забезпечується також і опрацюванням 247 найменувань літературних джерел, з них – 10 іноземною мовою.

У першому розділі дисертації розкрито теоретичні засади виховання морально-ціннісних орієнтацій студентської молоді, узагальнено ідеї виховання морально-ціннісних орієнтацій у педагогічній думці; а також визначено структурні компоненти досліджуваного явища; розкрито стан розробленості проблеми у сучасній науці.

Відповідно до визначених мети й завдань експериментального дослідження здійснено аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури з досліджуваної проблеми. На цій основі уточнено сутність поняття „морально-ціннісні орієнтації студентів педагогічного коледжу”.

Як позитив варто відзначити розгляд дисертанткою генези виховання морально-ціннісних орієнтацій у студентів засобами етнопедагогіки крізь призму таких наук як філософія, психологія і педагогіка, яка засвідчує

інтерес до вказаної проблеми у сучасній педагогічній теорії та практиці, розкриває різноманітність наукових підходів.

Адже незважаючи на значну базу наукових досліджень, залишаються ще недостатньо розробленими теоретичні й прикладні аспекти виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки, які успішно розкрила авторка у представлений на розгляд роботі.

Дослідниця цілком слушно зауважує, що морально-ціннісні орієнтації визначають спрямованість особистості на засвоєння моральних цінностей. Відповідно, подається узагальнене автором трактування змісту поняття „морально-ціннісні орієнтації студентів педагогічного коледжу. Зокрема, дослідницею акцентується увага, на те, що вони складають цілісне особистісне інтегративне утворення на основі прийняття суб'єктом виховного процесу моральних цінностей українського народу (с. 50).

До вагомих надбань дисертації варто вінести розроблену дослідницею структуру морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів, яка містить наступні компоненти: когнітивний, емоційно-ціннісний, діяльнісний. А провідними механізмами виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічного коледжу, згідно твердження Л.А.Кобзаренко, логічно постають етнорефлексія та національно-культурна ідентичність (с. 61), що є значимим для формування особистості.

Достатньо змістовим є наповнення другого розділу дисертації, у якому автор виокремлює базові моральні цінності, уточнює зміст поняття морально-ціннісні орієнтації та його структуру. До позитивних результатів реалізації завдань дослідження слід віднести авторський підхід до розподілу ключових засобів етнопедагогіки за їх типами, що сприятиме подальшому узагальненню та класифікації. А здійснена типологізація засобів етнопедагогіки за способами впливу на особистість (морально-етичні, інтерактивні, мистецькі, культурологічні, символічні, ігрові, практичні) дозволила дисертантці конкретизувати сутність виховання у студентів

педагогічного коледжу морально-ціннісних орієнтацій засобами етнопедагогіки. Аналіз стану виховання морально-ціннісних орієнтацій у студентів засобами етнопедагогіки, запропонований дисертанткою, є всебічним і ґрунтовним, що дозволило конкретизувати умови реалізації цього багатогранного процесу у педагогічному коледжі.

Матеріал третього розділу розкриває педагогічні умови виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки, висвітлює способи створення етновиховного середовища педагогічного коледжу, особливості використання виховного потенціалу навчальних дисциплін педагогічного коледжу, описує зміст, провідні форми та методи виховання ціннісних орієнтацій студентів у процесі аудиторної та позааудиторної роботи, подає ґрунтовний опис експериментально-дослідної роботи.

У дисертації Л.А.Кобзаренко запропоновано новий підхід до вирішення актуальної проблеми виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки, що відображений в теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов досліджуваного процесу. Як варіант розв'язання цієї проблеми, авторка пропонує до розгляду розроблені критерії та відповідні показники вихованості морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів: когнітивний емоційно-ціннісний поведінковий (с. 61) Відповідно, схарактеризовано рівні вихованості морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів (високий, достатній, середній, низький).

З метою виявлення рівнів вихованості морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічного коледжу дослідницею було проведено констатувальний етап експерименту, що передбачав визначення експериментальної бази дослідження, добір діагностичних методик, адекватних методів вивчення проблеми, які дозволили на відповідному рівні визначити та обґрунтувати рівні вихованості морально-ціннісних орієнтацій студентів на підставі застосованих автором критеріїв та показників.

До позитивних результатів дослідження відносимо запропоновану низку діагностичних методик, інноваційних технологій та методів вивчення проблеми (с. 69; 108), які сприяли об'єктивному визначенню рівнів вихованості морально-ціннісних орієнтацій студентів коледжу засобами етнопедагогіки. Для з'ясування розуміння студентами педагогічних коледжів сутності поняття „морально-ціннісні орієнтації” до експерименту було залучено 458 студентів та 241 викладач і куратор студентських груп педагогічних коледжів. Відрадно, що імперичний масив дослідження охоплював таку кількість респондентів.

Проведені після завершення формувального етапу експерименту виміри засвідчили наявність позитивних змін за визначеними критеріями і показниками, що дозволяє зробити висновок про доцільність запропонованих дисертанткою форм і методів виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки. Нам імпонує запропонована методика проведення анкетування, пілотажних бесід, дискусій та інших форм діагностики, що підтвердила якісне розв'язання визначених завдань дослідження.

Більш детальні дані стосовно рівнів вихованості морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів з 1 по 4 курс наводяться у гістограмі 2. 1 (с. 93). Дані гістограми дозволяють простежити існуючі рівні вихованості студентів у залежності від року навчання у педагогічному коледжі. Кращі результати старшокурсників порівняно з молодшими курсами автор аргументує вивченням цілої низки навчальних дисциплін, які містять етнопедагогічний потенціал, самовихованням студентів, набуття ними життєвого та професійного досвіду.

Таким чином, застосування представлених складових у визначенні готовності викладачів та кураторів студентських груп до виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів засобами етнопедагогіки, спонукає дослідницю до об'єктивної оцінки рівня підготовки викладацького складу

педагогічного коледжу та розробки ефективної системи навчально-методичної роботи з педагогами.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні спецкурсів „Основи етнології” і „Основи фольклористики”, методичних рекомендацій „Теоретичні основи формування у студентів педагогічних коледжів гуманістичних цінностей засобами фольклору”, „Методичні засади виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки”; навчально-методичного посібника „Скарбниця мудрості душі народу Подільського краю”; методики виховання морально-ціннісних орієнтацій засобами етнопедагогіки.

Особливо відзначаємо, що розроблені матеріали дослідження можуть використовуватися викладачами педагогічних дисциплін з метою оновлення змісту й застосування інноваційних підходів до методик викладання нормативних навчальних курсів, для організації позааудиторної роботи у педагогічних навчальних закладах різних рівнів акредитації, педагогами загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

За результатами констатувального етапу експерименту з'ясовано, що причиною загалом недостатньої вихованості морально-ціннісних орієнтацій у студентів педагогічних коледжів є відсутність відповідної системи етновиховання, невикористання повною мірою етновиховного потенціалу навчальних курсів і позааудиторної діяльності.

Заслуговує на увагу те, що дисертантка важливого значення у своєму дослідженні надає результативності експериментальної роботи, яка засвідчує кількісно-якісні зміни показників вихованості морально-ціннісних орієнтацій представників експериментальних та контрольних груп на початку і наприкінці формувальних впливів.

Авторка продемонструвала глибоке й всебічне знання проблематики предмета, досконале володіння різноманітними й найсучаснішими процедурами дослідження матеріалу, знання педагогічного інструментарію, а

також добре володіння поняттєвим, термінологічним апаратом для його теоретичного осмислення.

Отже, загальна оцінка дисертаційної роботи безперечно, позитивна.

Однак, як будь-яке дослідження, виконане на науково-теоретичному ґрунті, дає простір для міркувань, висловлення зауважень і побажань.

1. До механізмів виховання морально-ціннісних орієнтацій варто було б віднести Я-концепцію.

2. За задумом автора виховання морально-ціннісних орієнтацій має здійснюватися засобами не лише української етнопедагогіки, а й інших народів, що проживають в Україні, що потрібно було би відобразити у науковому апараті дослідження.

3. У дисертації подано узагальнене автором трактування змісту «морально-компетентнісного підходу». Відповідно, варто було б більш ширше висвітлити поняття «етнопедагогічна компетентність», яка виступає результатом проведеної роботи, що включає засвоєння накопиченого практичного досвіду та знань з етнопедагогіки (с.53).

4. Окремі поняття дослідження визначаються автором недостатньо коректно. Потребує більш якісної презентації та певного розширення типологізація морально-ціннісних орієнтацій (окрім описаних та запропонованих дисертанткою для аналізу та ґрунтовноого вивчення) (с. 60).

5. Автором визначено різноманітні показники, рівні та критерії виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічного коледжу засобами етнопедагогіки. Робота виграла б, якби вона містила авторську модель цього складного і багатогранного процесу.

Висловлені міркування та пропозиції аж ніяк не знижують загальної високої оцінки дисертаційного дослідження, а точніше засвідчують собою доказ самостійності, вияву індивідуального науково-пошукового стилю Людмили Анатоліївни Кобзаренко, що неминуче, й природно викликає дискусію.

Автореферат повністю відображає зміст відповідних розділів дисертаційної роботи. Основні положення дисертації достатньо апробовані на науково-практичних конференціях і наукових семінарах різного рівня, а також представлені в 21 одноосібних наукових навчальних і методичних працях, з них: 1 навчально-методичний посібник; 9 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному періодичному виданні, 10 статей у матеріалах конференцій.

Представлена дисертація є автономно виконаним дослідженням, яке відрізняється завершеністю, фундаментальністю, а також доказовістю отриманих результатів і висновків. Рівень проведення дослідження засвідчує наукову зрілість та професійну компетентність здобувачки. Викладений зміст дисертаційної роботи свідчить про те, що всі сформульовані в ній завдання виконані.

Таким чином, рецензована робота є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке має актуальність, новизну, практичну значущість і відповідає чинним вимогам, зазначеним у пп. 9, 11, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, що є підставою для присудження Кобзаренко Людмилі Анатоліївні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія та методика виховання.

Офіційний опонент
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики
початкової освіти

ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

І.Б. Червінська

